

VIÐMERKING

Skulu vit framhaldandi duga fremmandamál í Føroyum?

Týdningurin av at menna millummentanarligar førleikar hevur ongantíð verið so stórir sum nú. Tí er tað ein mótsøgn, at øll fremmandamál undantikið enskt eru fyri so stórar afturgongd í skúlunum í Føroyum sum nú, tá mest sjálvsagda leiðin til hesar førleikar gongur ígjøgnum fremmandamálini. Her má vend koma í sum skjótast

Maria Heradóttir

Grundleggjandi spurningurin, hvussu vit útbúgva yngra ættarliðið til størv, sum enn ikki eru til, og til menniskju við førleikum at fóta sær hóast alsamt broytandi tíðir, hevur ført við sær, at skúlamyndugleikar hava flutt fokus frá pensum til førleikamening. Førleikar til framhaldandi at menna og útbúgva seg, førleikar at tillaga seg, førleikar at samstarva, førleikar sjálvstøðugt at ognar sær vitan og brúka hana í nýggjum samanhøgum. Lyklaorðið eitur nýhugsan. Vit skulu bróta upp úr nýggjum, endurhugsa tað gamla, finna og brúka nýggja vitan í verki. Tað eitur seg, at

At læra mál noyðir okkum at síggja úr øðrum sjónarhornum enn okkara egnu. Á tann hátt spæla tey ein avgerandi leiklut í at stimbra júst tað, vit kalla nýhugsan.

Føroyar skulu hava fleiri bein at standa á og eiga lut í altjóða kappingini.

Í Føroyum fara vit fulkomiliga av kós í okkara tillagingum til framtíðar avbjóðingar, um grundleggjandi førleikar sum tað at duga fremmandamál mál gleppa okkum av hondum. Tað er ein sannroynd, at fremmandamál eru við til at lata hurðar upp til nýggjar møguleikar, nýggjan íblástur, nýggja fatan og nýtt innlit. At læra mál noyðir okkum at síggja úr øðrum sjónarhornum enn okkara egnu. Á tann hátt hava tey ein avgerandi leiklut í at stimbra júst tað, vit kalla nýhugsan.

Dugir tú eitt fremmandamál, fært tú innlit í eina fremmanda mentan, t.v.s. ein øðrvísi hugsanarhátt, onnur virði, fremmandar skipanir og harvið aðrar veruleikar. Tú lærir at síggja við øðrum eygum og at skilja aðrar mentanir innanífrá. Hetta gevur stórar møguleikar fyri at mennast sum menniskja, sum føroyingur og sum heimsborgari og kann eisini gerast spír til nýggjar óendaligar møguleikar, sum bara bíða eftir at verða sæddir.

Tað fremmanda kann eisini varpa ljós á

okkara egna. Ofta varnast tú ikki tað sermerkta við tíni egnu mentan, fyrr enn hon í ljósinum av tí fremmanda gerst sjónlig. Vilja vit branda og selja Føroyar skal nýggj vitan til, sum vit enn kunnu vera blind fyri. Fyrimunirnir við slíkari spegling galda báðar vegir, sum aftur vísir á fyrimunir við at læra fremmandamál.

Harumframt er tað at duga fremmandamál eisini ein týdningarmikil førleiki í sjálvum sær sum samskiptismiðil. Tað er eyðsæð, at førleikar í fremmandamálum hava stórar fyrimunir við sær í altjóða høpi - ikki minst í nútíðar alheimsgjörda samfelagnum, sum vit eru partur av. Einkin er heldur sum at samskipta beinleiðis á móðurmálinum hjá tí hinumegin borðið, sum greitt gevur fyrimunir fram um onnur.

Enskt sum alheimsmál

Enska málið hevur vunnið sær tign sum altjóða samskiptismál. Vit kunnu tí av røttum spyrja, um tað ikki er nóg mikið við einum fremmandamáli, sum røkkur so langt, sum enskt ger. Jú, enskt er eitt sera týdningarmikið mál at duga í dag, og við tí kemur tú eisini langt. Tø kann enskt sum samskiptismiðil ongantíð gerast betur enn samskipti á móðurmálinum, tá tað er møguligt. Tú fært tí altíð at eiga fyrimunin fram um onnur, um tú dugir málið. Eitt

Tað fremmanda kann eisini varpa ljós á okkara egna. Ofta varnast tú ikki tað sermerkta við tíni egnu mentan, fyrr enn hon í ljósinum av tí fremmanda gerst sjónlig. Vilja vit branda og selja Føroyar skal nýggj vitan til, sum vit enn kunnu vera blind fyri.

mark er sjálvsagt fyri, hvussu nóg mál vit kunnu leggja okkum eftir at læra, og enskt er í stóran mun málið, sum vit kunnu detta afturá, tá annað ikki ber til. Tað er tí einki minni enn eitt bragd at eiga eitt felags alheimsmál, sum alsamt fleiri duga.

Hinvegin er tað júst tað plássið, sum enskt hevur fingið millum øll heimsins

mál, sum ger, at vit fáa meir og meir tørv á eini móttvekt eisini. Enskt hevur lagt seg sum eitt filter, sum vit hyggja ígjøgnum og spegla okkum í. Vit halda, at soleiðis sær verðin út, og soleiðis síggja vit út í mun til útheimin, men veruleikin er nóg fjølbroyttari enn so. Tað kann hugsast, at serliga smátjóðir sum okkara við egnum máli eru mest útsettar fyri hesum, tí okkara egna mál ikki fyllir líka nóg í almenna rúminum sum t.d. onnur heimsmál gera í sínum heimlandi. Hetta er enn ein orsök til at læra onnur fremmandamál enn bara enskt.

Bókmentir hava týdning

Bókmentir, sum fremmandamálsundirvísingin vanliga eisini fevnir um, snúgv seg um menniskjalívið og viðgera evni, sum koma okkum við sum menniskju. Tær eru við til at menna okkum og at flyta mörk á ein hátt, sum bara bókmentir kunnu. Gamaní kunnu vit lesa nógvar týddar bókmentir á føroyskum og enskum, men tað slepst ongantíð uttanum, at nakað dettur burtur í týðingini, sum ikki kann verða endurgivið á øðrum málum.

Fremmandamál í framtíðini

Í Føroyum skulu vit finna fyrimunirnar í at vera ein lítill tjóð og tilvitað gera teir til okkara styrki. Vit eru í tí hepnu stöðu, at vit dagliga verða mint á, at vit ikki hava nóg mikið við okkum sjálvum. Í tí liggur ein ástann, at vit sjálvsagt eisini skulu duga fleiri mál í framtíðini. Tø nýtist okkum ikki øllum at duga tey somu og líka nóg mál. Tey við evnum og áhuga eiga at hava møguleikan at læra enn eitt fremmandamál eftir enskt í fólkaskúlanum. Upplagda valið er týskt, sum vit longu eiga førleikan til. Týskt er eitt sera hent mál fyri júst føroyingar at læra, tí tað hevur sama málsliga uppruna sum føroyskt og stuðlar tí væl okkara móðurmáli. Samstundis víkir tað so mikið grundleggjandi frá enskum, at tú við báðum málunum ognar tær eina breiðari málsliga fatan.

Í okkara heimsparti er týskt harumframt mest útbreidda móðurmálið eftir russiskt. Og við brexit kann hugsast, at onnur mál fara at traðka meir fram sum samskiptismál í Evropa í framtíðini.

Her heima er eisini nóg frammi um, at ferðavinnan skal mennast. Flestu ferðafólkini í Føroyum eru týsktmælt,

Í Føroyum skulu vit finna fyrimunirnar í at vera ein lítill tjóð og tilvitað gera teir til okkara styrki. Vit eru í tí hepnu stöðu, at vit dagliga verða mint á, at vit ikki hava nóg mikið við okkum sjálvum. Í tí liggur ein ástann, at vit sjálvsagt eisini skulu duga fleiri mál í framtíðini.

men onnur mál eru eisini væl umboðað. Skal ferðavinnan veruliga gerast eitt eykað bein at standa á, er ilt at ímynda sær eina stöðu, har vit í framtíðini fara at innflyta útlenska arbeiðsmegi at tosa málini fyri okkum, sum vit við verandi gongd ikki longur fara at duga.

Forteyt fyri góðum málkunnleika

Týskt er harumframt ein góð barlast fyri næmingar, sum ynskja at velja fremmandamál á miðnámi. Royndir vísa, at næmingar ofta ikki hava nóg góðan málsligan førning við sær, um ikki tey eisini hava havt týskt í fólkaskúlanum. Hetta sæst aftur í fráfalunum í fremmandamáls lærugreinum á miðnámi, sum er sera óheppið fyri teir næmingar, sum á hálvari leið í skúlagongdini varnast, at tey hava valt skeivt.

Eisini vísa royndir, at næmingar, sum hava neyðuga málsliga førningin við sær, klára seg betur í øllum fremmandamálum á miðnámi. Týskt í fólkaskúlanum er sostatt við til at lyfta stigið í fremmandamálunum sum heild á miðnámi, sum eisini er neyðugt, um næmingarnir skulu fóta sær so mikið, at teir megna at brúka eitt byrjanarmál sjálvstøðugt eftir lokið miðnám.

Framtíðar útlit fyri fremmandamálum

Stöðan hjá fremmandamálunum undantikið enskum er so kritisk sum ongantíð áður. Samanumtikið er undirtøkan metlág í týskum og fronskum, tó nakað frægari í sponskum. Øll trý málini hava verið fyri stöðugari afturgongd seinastu árin, men nú er

botnurin rokkin fyri tvey teirra og við verandi gongd er spurningurin, um ella hvussu leingi hesi fremmandamálini enn verða at síggja á tímatalvuni.

Hóast stóra afturgongd er ein orsök eisini, at flestu næmingar nú velja spanskt fram um bæði franskt og týskt. Hví ójavnin er so stórur, er ein áhugaverdur spurningur. Ikki tí, einki mál er í sjálvum sær meira ella minni vert enn eitt annað. Øll eru tey týðandi heimsmál, og tí átti

Skal ferðavinnan veruliga gerast eitt eyka bein at standa á, er ilt at ímynda sær eina stöðu, har vit í framtíðini fara at innflyta útlenska arbeiðsmegi at tosa málini fyri okkum, sum vit við verandi gongd ikki longur fara at duga.

myndin helst at sæð nakað øðrvísi út. Hugsu vit um málførleikan í Føroyum sum heild, átti myndin eisini at sæð nakað øðrvísi út.

At týskt framhaldsmál á miðnámi røkkur einum hægri B og A stigi, enn bæði franskt og spanskt kunnu sum byrjanarmál eina, tykist heldur ongan ávirkan at hava á næmingavalini.

Bygnaðarligar broytingar

Tað gongur greitt fram, at við verandi skúlaskipan eru fremmandamálini hvørki fuglur ella fiskur. Tí er mest átrokandi og grundleggjandi spurningurin av øllum: Skulu vit framhaldandi duga fremmandamál í Føroyum? Omanfyri er víst á, at fremmandamálini hava síni eginvirði - og meir enn tað.

Vilja vit fremmandamál, skulu eisini neyðugu karmarnar til. Sum nú er, eru tað

tey 13 – 16 ára gomlu, sum gera av, hvørji mál føroyingar skulu duga í framtíðini. Tað er hvørki nøktandi fyri næmingar ella landið sum heild. Vit mugu viðmerkna, at neyðugt er at læra enn eitt fremmandamál í fólkaskúlanum eftir enskt, um fremmandamál á miðnámi skulu røkka nøktandi stigi. Alt talar fyri at halda fast í týskt, sum aftur má gerast krav fyri at koma inn á í øllum førum hugbreytina á miðnámi. Harumframt tørvar næmingunum kunning um fremmandamálini og møguliga vegleiðing, tá teir søkja inn á miðnám.

Samstundis, sum týskt aftur má verða upptøkukrav til hugbreyt, átti týskt sum byrjanarmál at verið avtikið á miðnámi, tí tað ger meir skaða enn gagn sum valmøguleiki á pappírinum. Hetta hevur fleiri óhepnar avleiðingar við sær fyri næmingarnar. Harumframt stuðlar týskt byrjanarmál ikki tankanum, at næmingarnir skulu ognar sær neyðuga málsliga førningin, áðrenn teir koma á miðnám. Kanska lærugreinin týskt á miðnámi skuldi fingið eina «gularót» fyri at vera einasta framhaldsmál av teimum trimum fremmandamálunum á miðnámi (umframt enskt).

Ein loysn má finnast fyri lærugreinina danskt, sum ikki hoyrir heima í flokki við fremmandamálum. Danskt tekur í verandi skipan frá fremmandamálunum, hóast tað ikki er eitt fremmandamál hjá okkum. Óneyðugt er at krevja enskt A stig yvirhøvur, tí B stig er nøktandi til flestu framhaldsútbúgvingar og gevur meir enn

Sum nú er, eru tað tey 13-16 ára gomlu, sum gera av, hvørji mál føroyingar skulu duga í framtíðini. Tað er hvørki nøktandi fyri næmingar ella landið sum heild.

neyðuga førleikan at fóta sær sjálvstøðugt í enskum.

Útlendingar hava mangan havt á orði, hvussu væl føroyingar duga mál. Lat

okkum varðveita hetta føroyska sereyðkennið og leggja okkum eftir at fáa enn meir burtur úr hesum førleika í framtíðini.

FAKTA

Mest útbreiddu móðurmál í Evropa:

Týskt: 95 mill
Franskt: 65 mill
Enskt: 60 mill
Spanskt: 45 mill

Mest útbreiddu móðurmál í heiminum:

2. plássi: spanskt
3. plássi: enskt
11. plássi: týskt
18. plássi: franskt

Búskaparliga sterkastu londini í heiminum:

1. plássi: USA
4. plássi: Týskland
5. plássi: Stóra Bretland
6. plássi: Frakland
(Einki spanskttalandi land millum 10 tey sterkastu)

Afturgongd í fremmandamálum í Hoydølum:

2012-2013 franskt 101 næmingar
2016-2017 franskt 58 næmingar

2012-2013 spanskt 335 næmingar
2016-2017 spanskt 201 næmingar

2012-2017 týskt 219 næmingar
2016-2017 týskt 72 næmingar

2012-2013 íalt: 543 næmingar á skúlanum
2016-2017 íalt: 654 næmingar á skúlanum

2017-2018 Afturgongdin heldur fram. Ivasamt um komandi árgangur fær franskt og týskt.

Les meir undir kunning á www.snar.fo/folkaskuli/tyskt